

that contribute to the formation of a sanitary and hygienic culture in future physical culture teachers, which were applied during the study of the subjects «Age physiology and school hygiene», «Healthy lifestyle and prevention of HIV/AIDS», « Basics of medical knowledge».

The article substantiates the pedagogical conditions, namely: the formation of students' motivational and valuable attitude to personal sanitary and hygienic culture and understanding of the need for students' education; interconnection of all areas of professional training of future specialists; educational and methodological support for the formation of a sanitary and hygienic culture of future physical culture teachers; interactive modeling and design technologies. The application of these pedagogical conditions contributed to the formation of a high level of sanitary and hygienic culture in the majority of students who took part in the pedagogical experiment (50.53%). The existence of a high level of correlation between indicators of the formation of a sanitary and hygienic culture and academic success was investigated, which indicates the influence of the formation of a sanitary and hygienic culture on the professional level of a future physical culture teacher. The obtained results can be used in the process of improving the qualifications of working physical culture teachers and in the training of future teachers in other subjects.

Key words: education, physical culture, students, hygiene, students, teachers.

ORCID and contributionship:

Boyko Ju. S.: 0000-0001-8554-9737 ^A

Sokolenko L. S.: 0000-0002-1285-1596 ^{BC}

Tanasiichuk Iu. M.: 0000-0001-7772-1509 ^{EF}

Conflict of interest:

The Authors declare no conflict of interest.

Corresponding author

Boyko Julia Stepanivna

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Ukraine, 20300, Uman, 2 Sadova st.

Tel: +380990070263

E-mail: edtiro.academy@gmail.com

A – Work concept and design, **B** – Data collection and analysis, **C** – Responsibility for statistical analysis, **D** – Writing the article, **E** – Critical review, **F** – Final approval of the article.

Received 14.03.2022

Accepted 01.09.2022

DOI 10.29254/2077-4214-2022-3-166-301-309

UDC 546.48+546.173+616-008.9+616.314-002.4+616.31-085

Kaminska M. V.

PECULIARITIES OF THE FORMATION OF THE BASIC PRINCIPLES ON MEDICAL ETHICS AND DEONTOLOGY OVER THE EDUCATIONAL PROCESS IN A HIGHER MEDICAL INSTITUTION

Ivano-Frankivsk National Medical University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

marianakaminska@i.ua

Today, the problems of forming medical ethics and the deontological culture of future doctors in the educational process of a higher medical, educational institution are not sufficiently disclosed. The professional training system of future doctors is characterized by the lack of a comprehensive approach to solving the problem of forming ethical and deontological principles in future doctors. The theoretical and methodological foundations of the formation of medical ethics and deontology in the professional training system of intern doctors are insufficiently developed. Applying the principles of medical ethics and deontology in the realities of modern times remains relevant both for the formation of the personality of the future doctor and for the education of the interns' desire to correspond to the level of a highly qualified specialist.

The article reveals the priority areas of educational work with intern doctors during practical classes at the department of dentistry of postgraduate education of IFNMU.

Attention is focused on creating optimal conditions for a systematic, comprehensive approach to implementing the educational process to form a comprehensively developed personality through various forms of professional activity. The need for practical integration of educational work into the educational process has been established, ensuring the formation of a highly qualified specialist.

Key words: educational process, medical ethics, deontology.

Introduction. A formal approach to the problem of the ethical and deontological component of professional medical education cannot give the desired results. Thus, there is a need to find ways to improve the quality of medical-ethical and deontological training of medical interns, which is due to the particular relevance and social significance of ethical-deontological problems that are related to the establishment of trusting relationships with patients, collective work, knowledge, and performance of duties doctor [1].

O. Golik developed methods of recommendations for the implementation of the main principles of cooperative learning during classroom classes, in which the role and functions of the teacher and students are defined, and the conditions that the teacher must adhere to achieve high performance in establishing fruitful partnership and teamwork are formulated [2].

Yevtushenko Yu.O. considers deontological culture as a complex personal and professional quality of the future doctor, which forms his moral consciousness (a set of moral values and ethical norms that become personal beliefs and direct the professional activity of a medical worker to the formation and reproduction of moral and ethical requirements of society in the field of health care), which is constantly formed, reinterpreted and improved in the process of a doctor's professional activity [3]. In the author's works, the formation of the deontological culture of future doctors is considered as an integral part of the educational process in a medical higher educational institution, which, based on the use of scientific approaches and methodological principles of the organization of training, future doctors acquire the deontological knowledge, skills, understand deontological culture as a personal professional and moral value, reveal their intellectual, professional and ethical potential, demonstrate readiness to use humanistic values, ethical principles, deontological norms and rules in their practical activities as a doctor [3]. Practical experience in health care indicates that medical care cannot be complete if the highly professional medical worker does not possess the necessary ethical qualities [4, 5].

Medical ethics is a set of norms of behavior and morality of medical workers. The principles of medical ethics include a combination of moral standards that medical professionals must adhere to in performing their direct professional duties. Medical ethics is closely related to medical deontology – the teaching of moral and ethical problems, a section of ethics that includes the norms of proper behavior of medical workers [6].

Medical deontology is a set of ethical norms and principles of behavior of a medical worker's professional duties. Deontology determines the standards of the relationship between the doctor and the patient, the doctor and the patient's relatives, and the doctor and the medical team. Deontology is integral to medical ethics and has a more specific character concerning certain medical specialties. The concepts of "medical ethics" and "deontology" are related because they correspond to moral and ethical norms and the principles and rules of behavior of medical workers who perform their civic and professional duties based on them [7]. In the realities of modern life, the observance of ethical and deontological principles is complemented by a certain moral and ethical content [8].

The purpose of the article is to solve the problem, the essence of which is to find educational and theoretical,

and methodological approaches to the formation of a system of knowledge, practical skills, and professional skills regarding ethical norms and principles used in communication with the patient, colleagues, medical personnel, as well as education a highly qualified modern specialist in the field of medicine.

Main part. The problem of forming future medical specialists' personal qualities and values is extremely urgent. It needs to be implemented as one of the components of educational work in the general educational process. The issue of the moral qualities of a medical worker, his attitude to his professional duty, and his professional training is highly relevant problems today. During the educational work, the task of the scientific and pedagogical worker is to acquaint intern doctors with the main tasks of medical ethics and deontology, to involve intern doctors in professional ethical and deontological culture, to form the professional and ethical culture of future doctors, to form medical deontology subject competencies in doctors.

A scientific and pedagogical worker occupies an important place in the process of training a highly qualified worker of the health care system since it is he who forms the humanistic type of thinking of the future doctor. Due to the observance of the principles of the unity of studying and educational processes in the training of medical interns, the teacher can significantly influence the formation of a humanized environment as a component of the personal and professional development of the future specialist. This goal can be achieved only when the intern doctor is among scientific, pedagogical, and medical personnel with high moral and ethical principles and humane views.

The educational process's primary goal is to form an intellectual, highly educated person who, in his professional activity, is guided by the principles of humanism, integrity, medical ethics, and deontology. A comprehensive approach to its implementation determines the effectiveness of educational work. In conducting educational work, the teacher should focus on revealing the essence of moral and ethical principles in the work of intern doctors, explaining the need to provide qualified medical care to the population.

Higher medical educational institutions, which provide postgraduate education for trainee doctors and intern doctors, pay great attention to practical activities. Patients are admitted by interns under the supervision of a teacher or by teachers together with young doctors. However, this does not always satisfy patients who want to receive qualified care from doctors with experience and not doctors who have recently received diplomas. Scientific and pedagogical workers of a higher medical and educational institution, using knowledge of medical ethics and deontology in the relationship between a doctor and a patient, contribute to forming the patient's trust in interns. The teacher explains to the patient the need to involve interns in the treatment process to transfer experience. To improve medical skills, interns hold discussions with more experienced doctors about complex situations and clinical discussions and practice conducting clinical conferences. Interns are trained to apply a differentiated and individualized approach to each patient.

The teacher's task is to form an understanding in future doctors of the need not only for deep knowledge in the medical and theoretical clinical disciplines but

also for awareness of universal human values, priorities, and moral norms. The teacher should teach interns not only the skills of practical activity but also form in them a worldview inherent in a comprehensively educated, harmoniously developed personality with a high level of universal values. The teacher should demonstrate the model of the doctor's behavior to the patient by his own example.

Compliance with medical standards by doctors is based on the conscious attitude of medical workers to these requirements and is evaluated by both the patient and the medical team. Moral norms are provided and supported in the educational process of a scientific and pedagogical worker by the internal culture of higher education students, their beliefs, and the influence of the society in which they live. In the professional activity of a doctor, moral standards are the leading motive based on the principles of the humane treatment of patients. They are the main criteria for the relationship between a doctor and a patient.

Medical deontology is a component of medical ethics that combines scientific and practical aspects of medical workers' moral and ethical duties in their professional medical and diagnostic, clinical, educational, and scientific activities. This branch of science determines the ethical norms of the relationship between the doctor and the patient and colleagues. The main deontological requirements for doctors are humanism, professionalism, scientific validity, self-criticism, and respect for patients and their relatives' rights, freedoms, and dignity.

Given the vocation of a doctor, deontology is a necessary and integral component of a doctor's activity. It is essential in a doctor's practical activity to understand the relationship between the norms of law and morality in the relationship between a doctor and a patient.

In the classes with intern doctors, the attention of young specialists is drawn to the rules of ethics and deontology, mutual respect, the cultivation of respect and compassion for patients, and readiness to always come to the rescue. A necessary condition of the educational process is the formation of traits of psycho-emotional stability, a humane attitude towards patients, humanity, mercy, compassion, kindness, endurance, and a sense of a high level of responsibility. It should be remembered that the patient's age, gender, or social status should not affect the doctor's adherence to the principles of medical ethics concerning the patient. The physical inviolability of the patient's private life is part of the principles of medical ethics.

The doctor's work requires an exclusively professional and evidence-based approach from him. Therefore, the primary condition of medical activity is professional competence. A doctor must always maintain professional standards of activity. Continuous improvement of special knowledge and skills and raising one's cultural level is a doctor's professional duty, who must also be competent regarding the patient's moral and legal rights.

Medical ethics includes the following principles: confidentiality, ethics, informed consent, and legal and forensic medicine. The relationship between doctors with patients and their relatives and the relationship between doctors with each other is also part of the ethics of medical professionals. All medical professionals are required to adhere to a strict code of ethics.

The medical community's basic rules of conduct are professional norms of morality. Medical morality is formed by moral precepts, norms, commandments, codes, principles, and rules that regulate the relationship between doctor and patient and between doctors. Medical morality is a part of society's morality, adapted to the peculiarities, meanings, and conditions of a doctor's practical activity. The rules and norms of medical ethics require the doctor to behave in a way that preserves the health and life of the patient. Knowledge, understanding, and implementation by the dentist of these provisions about the patient make it possible to avoid conflicts in medical practice. Medical actions must be highly qualified and comply with all norms of medical law. During the medical activity, the medical worker must act in the patient's interests, following his conscience and the basic postulates of morality – "no harm."

One of the main ethical and moral principles is the preservation of medicinal secrecy. The doctor has no right to disclose personal data about the patient and express doubts about his recovery. To win the patient's complete trust, the doctor must also keep family secrets. Medical secrecy is information that a doctor receives during his duties. The doctor cannot disclose information about the patient without his consent. He undertakes to provide reliable, timely, and complete information to the patient or legally authorized persons (parents, guardians of the child) about the state of health, existing diseases, possible complications if the condition is not treated, the treatment plan, and its results. Information should be provided in an accessible form following the principles of medical deontology. The doctor must have a clearly formed desire to always come to the rescue and be able to make the right decisions in the most challenging situations. One of the ethical duties of a dentist is to respect the patient's right to independent decision-making.

Responsibility for the patient and his health is the primary moral task of the doctor. Based on this principle, the doctor must build his relations with the patient in such a way that they are friendly, trusting, and respectful since the patient's psychological state is also essential in conducting a successful and effective treatment process. From the first meeting with the patient, the doctor must establish contact with the patient. Attention and kindness on the doctor's part are significant to establish a trusting relationship between the patient and the doctor. Trusting relationships make it possible to carry out diagnostic and therapeutic manipulations more successfully and comfortably and give the patient confidence in the success and effectiveness of the treatment.

The relationship between the doctor and the patient and the relationship between medical workers in the team is essential. The quality of its work also depends on how correctly and tactfully these relationships are built and what kind of psychological climate prevails in the medical institution. Mutual respect, mutual trust, willingness to help each other in difficult situations, and ultimately the patient himself are the basis for correct relationships in the medical team.

Conclusions. The everyday application of the principles of medical ethics and deontology is relevant both for forming a doctor's personality and educating young doctors to strive to meet the level of a highly qualified specialist. Responsibility for the patient and his health is the primary moral task of the doctor.

References

1. Rybalov OV, Lytovchenko IYu, Kolomiets SV, Prochankina VL. Deontologiya i profesijna etyka v diyalnosti likarya-stomatoloha. Ukainskyy stomatolohichnyy almanakh. 2018;2:37-44. Dostupno: . [in Ukrainian].
2. Holik OB. Formuvannya u majbutnikh likariv predmetnykh kompetentnostej z meduchnoi deontologii zasobamy kooperatyvnoho navchannya [avtoreferat]. Kyiv: Natsional'nyy medychnyy universytet imeni O. O. Bohomol'tsya; 2015. 20 s. [in Ukrainian].
3. Yevtushenko YuO. Formuvannya deontolohichnoi kultury majbutnikh likariv u navchalno-vychovnomu procesi medychnoho VNZ [dysertatsia]. Starobilsk; 2017. 242 s. [in Ukrainian].
4. Bukhanchenko OP, Gavriliev VM, Ivanytska OS, Boyko IV, Ivanytskyy IO, Rozkolupa OO. Rol vykhovnoi komponenty u stanovlenni osobystosti majbutnyoho likarya-stomatoloha. Visnyk problem biolohii i medycyny. 2022;1(163):186-190. [in Ukrainian].
5. Kuroyedova VD, Kuroyedova KL, Makarova KL, Chikor TO. Pytannya profesijnoi etyku i deontologii u diyalnosti likarya-ortodonta. Materialu navch.- nauk. konf. Osnovni napryamky udoskonalennya pidhotovky meduchnykh kadriv u suchasnykh umovakh; 2015; Poltava. Poltava: VDNZU «UMSA»; 2015. s. 137-139. [in Ukrainian].
6. Gulina LV, Zendyk OO, Kozik NM. Medychna etyka i deontologiya: navchalnyy posibnyk. Chernivci: Chernivetskyy Nac. Universytet; 2021. 110 s. [in Ukrainian].
7. Popovych YM. Osoblyvosti meduchnoi etyku ta deontologii. Medsestrynstvo. 2018;3:11-14. [in Ukrainian].
8. Yatsenko PI. Moral, likarska etyka i medychno pravo. Ukrainskyy stomatolohichnyy almanakh. 2016;2:82-85. [in Ukrainian].

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ ТА ДЕОНТОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Камінська М. В.

Резюме. В процесі професійної підготовки майбутніх лікарів проблеми медичної етики і деонтології не займають належного місця у навчальній програмі і часто посідають другорядне місце. Проте, вимоги сьогодення до якості медичних послуг можуть бути задоволені лише за умови формування у майбутніх лікарів предметних компетентностей з медичної етики та деонтології, оскільки це значною мірою сприяє перетворенню здобувачів медичної освіти на висококваліфікованих спеціалістів.

Метою статті є вирішення проблеми, сутність якої полягає в пошуку навчально-виховних та теоретико-методичних підходів до формування системи знань, практичних навичок та професійних умінь щодо етичних норм та принципів, які використовуються в спілкуванні з пацієнтом, колегами, медичним персоналом, а також виховання висококваліфікованого сучасного фахівця в галузі медицини.

У статті наведено особливості медичної етики і деонтології, а також принципи, які необхідно знати і дотримуватися лікарям-інтернам у своїй професійній діяльності, щоб стати висококваліфікованими спеціалістами. Розглянуто педагогічні підходи до розвитку моральної культури молодих лікарів у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу.

Для сучасного лікаря найвищими мають бути загальнолюдські цінності, тому в процесі ухвалення рішення він мусить керуватися поняттями морального й етичного характеру. Лікарська етика є теоретичною основою лікарської деонтології. Враховуючи покликання лікаря, деонтологія є необхідною і невід'ємною складовою діяльності медика. Важливим у практичній діяльності лікаря є розуміння питання співвідношень норм права і моралі у взаємовідносинах лікаря та пацієнта. Викладач повинен навчати лікарів-інтернів не тільки навичкам практичної діяльності, а й формувати у них світогляд, притаманний всебічно освіченій, гармонійно розвинутої особистості з високим рівнем загальнолюдських цінностей.

На заняттях з лікарями-інтернами звертають увагу молодих спеціалістів на правила етики і деонтології, взаємоповаги, виховання поваги та співчуття до пацієнтів, готовність завжди прийти на допомогу та надати пацієнту якісну медичну допомогу, що відповідає принципам гуманності, професійним стандартам, і нести моральну відповідальність за свою діяльність перед пацієнтом, колегами і суспільством. Необхідною умовою навчально-виховного процесу є формування рис психоемоційної стійкості, гуманного ставлення до пацієнтів, людяності, милосердя, співчуття, доброти, витримки, відчуття високого рівня відповідальності.

Науково-педагогічні працівники вищого медичного навчального закладу використовуючи знання медичної етики і деонтології у стосунках між лікарем і пацієнтом, сприяють формуванню довіри пацієнта до лікарів-інтернів. Викладач пояснює пацієнту необхідність залучення лікарів-інтернів до лікувального процесу, з метою передачі досвіду. Переслідуючи мету вдосконалення лікарської майстерності інтернів проводять обговорення зі більш досвідченими лікарями складних ситуацій, клінічні розбори, практикують проведення клінічних конференцій. Лікарі-інтерни навчаються застосовувати диференційований та індивідуалізований підхід до кожного пацієнта. Один з основних етичних і моральних принципів в лікарській діяльності є збереження лікарської таємниці.

Повсякденне застосування принципів медичної етики і деонтології в сьогоденні є актуальним і для формування особистості лікаря, і для виховання в молодих лікарів прагнення відповідати рівню висококваліфікованого спеціаліста. Відповідальність за пацієнта і його здоров'я – головне моральне завдання лікаря.

Ключові слова: навчально-виховний процес, медична етика, деонтологія.

PECULIARITIES OF THE FORMATION OF THE BASIC PRINCIPLES ON MEDICAL ETHICS AND DEONTOLOGY OVER THE EDUCATIONAL PROCESS IN A HIGHER MEDICAL INSTITUTION

Kaminska M. V.

Abstract. The role of medical ethics and deontology is often underestimated in the process of professional training of future doctors and does not always occupy a leading place in the curriculum. However, current requirements for the quality of medical services demand from future doctors to be competent in medical ethics and deontology, as the latter contributes to the transformation of medical students into highly qualified specialists.

The aim of the article is to raise the issue, the essence of which is to find educational, theoretical and methodological approaches to the formation of knowledge, practical and professional skills regarding ethical norms and principles used in communication with the patient, colleagues, medical personnel and to train a highly qualified modern specialist in the field of medicine.

The article demonstrates peculiarities of medical ethics and deontology, as well as the principles that doctors should obey and follow in their professional activities in order to become highly qualified professionals. There were also considered the pedagogical approaches respecting moral culture of young doctors over the process of study in a higher medical institution.

Universal human values should be the highest priority for a modern doctor, therefore, by making a decision, one must be guided by concepts of a moral and ethical nature. Medical ethics is the theoretical basis of medical deontology.

Deontology is also an essential and integral component of a medical activity.

Very important aspect in the practical activity of a doctor is the issue of the law and morality in respect between a doctor and a patient.

The teacher should introduce to the interns not only practical skills, but also inspire them to become a comprehensively educated, harmoniously developed personality with a high level of universal values.

The attention of young specialists at practical classes is given to the rules of ethics and deontology, mutual respect, the cultivation of civility and compassion for patients, the readiness to come to the rescue and provide the patient with high-standards of medical care that meets the principles of humanity and professional canon. They also are taught to bear moral responsibility for the patient, colleagues and society.

Formation of psycho-emotional stability, a humane attitude towards patients, sympathy, mercy, compassion, kindness, endurance, a sense of a high level of responsibility are considered as being necessary in the educational process.

The staff of a higher medical institution help in formation of the patient's trust in future doctors by using knowledge on medical ethics and deontology regarding the relationship between a doctor and a patient. The teacher explains to the patient the need to involve interns in the treatment process in order to transfer gained experience.

Pursuing the goal of improving medical skills, interns conduct discussions with experienced doctors on more complex situations, clinical debriefings, as well as participating at clinical conferences.

Doctor interns learn how to use a differentiated and individual approach to each patient. Preservation of medical confidentiality remains as one of the main ethical and moral principle in medical practice.

Obedying the principles of medical ethics and deontology is essential for the formation of a doctor's personality and for development of the desire to meet the standards of a highly qualified specialist. The main moral task of the doctor is responsibility for the patients and their health.

Key words: educational process, medical ethics, deontology.

ORCID and contributionship:

Kaminska M. V.: 0000-0002-3127-6160 ^{ABDEF}

Corresponding author

Kaminska Mayana Viktorivna

Ivano-Frankivsk National Medical University

Ukraine, 76000, Ivano-Frankivsk, 2 Halytska str.

Tel: 0509105907

E-mail: marianakaminska@i.ua

A – Work concept and design, B – Data collection and analysis, C – Responsibility for statistical analysis, D – Writing the article, E – Critical review, F – Final approval of the article.

Received 22.03.2022

Accepted 16.09.2022

DOI 10.29254/2077-4214-2022-3-166-301-309

УДК 546.48+546.173+616-008.9+616.314-002.4+616.31-085

Камінська М. В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ ТА ДЕОНТОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Івано-Франківський національний медичний університет (м. Івано-Франківськ, Україна)

marianakaminska@i.ua

На сьогодні проблеми формування медичної етики та деонтологічної культури майбутніх лікарів у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу не достатньо розкриті. Система професійної підготовки майбутніх лікарів характеризується відсутністю комплексного підходу до вирішення проблеми формування етичних та деонтологічних принципів у майбутніх лікарів. Недостатньо

розроблені теоретико-методичних засад формування медичної етики і деонтології в системі професійної підготовки лікарів-інтернів. Застосування принципів медичної етики і деонтології в реаліях сучасності залишається актуальним і для формування особистості майбутнього лікаря, і для виховання у лікарів-інтернів прагнення відповідати рівню висококваліфікованого спеціаліста.

У статті розкриваються пріоритетні напрямки навчально-виховної роботи із лікарями-інтернами під час проведення практичних занять на кафедрі стоматології післядипломної освіти ІФНМУ.

Акцентовано увагу на створенні оптимальних умов для системного, комплексного підходу до здійснення навчально-виховного процесу з метою формування всебічно розвиненої особистості через різного роду форми професійної діяльності. Встановлена необхідність практичного інтегрування виховної роботи в освітній процес, що забезпечить повноцінне формування висококваліфікованого фахівця.

Ключові слова: навчально-виховний процес, медична етика, деонтологія.

Вступ. Формальний підхід до проблеми етичного і деонтологічного складника професійної медичної освіти не можуть дати бажаних результатів. Таким чином існує необхідність пошуку шляхів підвищення якості медико-етичної та деонтологічної підготовки лікарів-інтернів, що зумовлено особливою актуальністю та соціальним значенням етико-деонтологічних проблем, які пов'язані із встановленням довірчих стосунків із пацієнтами, колективною роботою, знанням і виконанням обов'язків лікаря [1].

О. Голік розроблені методичні рекомендації щодо реалізації основних принципів кооперативного навчання під час проведення аудиторних занять, у яких визначено роль і функції викладача та студентів, сформульовано умови, яких викладач повинен дотримуватися для досягнення високої результативності в налагодженні плідної партнерської та командної роботи [2].

Євтушенко Ю.О. розглядає деонтологічну культуру як комплексну особистісно-професійну якість майбутнього лікаря, яка формує його моральну свідомість (сукупність моральних цінностей та етичних норм, які стають особистісними переконаннями і спрямовують професійну діяльність медичного працівника на формування і відтворення морально-етичних вимог суспільства у галузі охорони здоров'я), яка постійно формується, переосмислюється та удосконалюється у процесі професійної діяльності лікаря [3]. В роботах автора формування деонтологічної культури майбутніх лікарів розглядається як невід'ємна частина навчально-виховного процесу в медичному вищому навчальному закладі, в якому на основі використання наукових підходів та методологічних принципів організації навчання майбутні лікарі набувають необхідні їм у подальшій професійній діяльності деонтологічні знання, навички та вміння, розуміють деонтологічну культуру як особистісну професійно-моральну цінність, розкривають свій інтелектуальний, професійно-етичний потенціал, демонструють готовність до використання гуманістичних цінностей, етичних принципів, деонтологічних норм й правил у своїй практичній діяльності лікаря [3]. Практичний досвід в галузі охорони здоров'я вказує на те, що медична допомога не може бути повноцінною, якщо сам високопрофесійний медичний працівник не володіє необхідними етичними якостями [4, 5].

Медична етика – це сукупність норм поведінки і моралі медичних працівників. Принципи медичної етики включають поєднання моральних норм, яких мають дотримуватися медичні працівники під час виконання своїх прямих професійних обов'язків. Медична етика тісно пов'язана з медичною деонтологією

– вченням про проблеми моралі та моральності, що є розділом етики та включає в себе норми належної поведінки медичних працівників [6].

Медична деонтологія – це сукупність етичних норм й принципів поведінки медичного працівника при виконанні своїх професійних обов'язків. Деонтологія визначає норми взаємовідносин лікаря і пацієнта, лікаря та родичів пацієнта, лікаря з медичним колективом. Деонтологія є складовою частиною медичної етики і має більш конкретний характер стосовно окремих медичних спеціальностей. Поняття «медична етика» і «деонтологія» пов'язані, оскільки відповідають моральним та етичним нормами та заснованими на них принципами і правилами поведінки медичних працівників, які виконують свій громадянський і професійний обов'язок [7]. У реаліях сучасного життя дотримання етичних та деонтологічних принципів доповнюється певним морально-етичним змістом [8].

Метою статті є вирішення проблеми, сутність якої полягає в пошуку навчально-виховних та теоретико-методичних підходів до формування системи знань, практичних навичок та професійних умінь щодо етичних норм та принципів, які використовуються в спілкуванні з пацієнтом, колегами, медичним персоналом, а також виховання висококваліфікованого сучасного фахівця в галузі медицини.

Основна частина. Проблема формування особистісних якостей та цінностей майбутніх лікарів-спеціалістів наразі є надзвичайно актуальною та потребує впровадження як одного з компонентів навчально-виховної роботи у загальноосвітній процес. Високоактуальними проблемами сьогодення є питання про моральні якості медичного працівника, його ставлення до свого фахового обов'язку й професійної підготовки. Під час виховної роботи завдання науково-педагогічного працівника полягає в ознайомленні лікарів-інтернів з основними задачами медичної етики і деонтології, залученні лікарів-інтернів до професійної етико-деонтологічної культури, формуванні професійно-етичної культури майбутніх лікарів, формування в лікарів предметних компетентностей з медичної деонтології.

Науково-педагогічний працівник посідає вагомий місце в процесі підготовки висококваліфікованого працівника системи охорони здоров'я, оскільки саме він формує гуманістичний тип мислення майбутнього лікаря. Викладач завдяки дотриманню принципів єдності навчального та виховного процесів у підготовці лікарів-інтернів може здійснити суттєвий вплив на формування гуманізованого середовища як складової особистісно-професійного розвитку майбутнього фахівця. Досягнути цієї мети можна тільки тоді, коли,

лікар-інтерн перебуває серед науково-педагогічного та медичного персоналу, які мають високі морально-етичні принципи, гуманні погляди.

Основною метою навчально-виховного процесу є формування інтелектуальної, високоосвіченої особистості, що у своїй професійній діяльності керується принципами гуманізму, доброчесності, медичної етики та деонтології. Ефективність виховної роботи визначається комплексним підходом до її здійснення. У проведенні виховної роботи викладач повинен зосереджуватись на розкритті суті морально-етичних принципів в роботі лікарів-інтернів, роз'ясненні необхідності надання кваліфікованої медичної допомоги населенню.

Вищі медичні навчальні заклади, що здійснюють післядипломну освіту для лікарів-курсантів і лікарів-інтернів, звертають велику увагу на практичну діяльність. Прийом пацієнтів проводиться лікарями-інтернами під контролем викладача або проводять викладачі разом із молодими лікарями. Проте, це не завжди задовільняє пацієнтів, які хочуть отримати якісну кваліфіковану допомогу у лікарів з досвідом, а не в лікарів, які нещодавно отримали дипломи. Науково-педагогічні працівники вищого медичного навчального закладу використовуючи знання медичної етики і деонтології у стосунках між лікарем і пацієнтом, сприяють формуванню довіри пацієнта до лікарів-інтернів. Викладач пояснює пацієнту необхідність залучення лікарів-інтернів до лікувального процесу, з метою передачі досвіду. Переслідуючи мету вдосконалення лікарської майстерності інтернів проводять обговорення із більш досвідченими лікарями складних ситуацій, клінічні розбори, практикують проведення клінічних конференцій. Лікарі-інтерни навчаються застосовувати диференційований та індивідуалізований підхід до кожного пацієнта.

Завдання викладача полягає у формуванні розуміння в майбутніх лікарів необхідності не тільки глибоких знань у галузі медико-теоретичних, клінічних дисциплін, а й у усвідомленні загальнолюдських цінностей, пріоритетів, моральних норм. Викладач повинен навчати лікарів-інтернів не тільки навичкам практичної діяльності, а й формувати у них світогляд, притаманний всебічно освіченій, гармонійно розвинутій особистості з високим рівнем загальнолюдських цінностей. Саме викладач власним прикладом має демонструвати модель поведінки лікаря з пацієнтом.

Дотримання медичних норм лікарями засноване на свідомому ставленні медичних працівників до цих вимог та оцінюється як самим пацієнтом так і медичним колективом. Норми моралі забезпечуються і підтримуються в навчально-виховному процесі науково-педагогічного працівника, внутрішньою культурою здобувачів вищої освіти, їх переконаннями та впливом соціуму в якому вони перебувають. В професійній діяльності лікаря норми моралі є провідним мотивом, заснованим на принципах гуманного ставлення до пацієнтів та є основними критеріями взаємовідносин між лікарем та пацієнтом.

Медична деонтологія – це складова медичної етики, яка поєднує наукові та практичні аспекти морально-етичних обов'язків медпрацівників у процесі їх професійної лікувально-діагностичної, клінічної, навчальної та наукової діяльності. Ця галузь науки визначає етичні норми взаємовідносин між лікарем і

пацієнтом та колегами. Основними деонтологічними вимогами щодо лікарів є: гуманізм, професіоналізм, наукова обґрунтованість, самокритичність, повага до прав, свобод і гідності пацієнтів та їх родичів.

Враховуючи покликання лікаря, деонтологія є необхідною і невід'ємною складовою діяльності медика. Важливим у практичній діяльності лікаря є розуміння питання співвідношень норм права і моралі у взаємовідносинах лікаря та пацієнта.

На заняттях з лікарями-інтернами звертають увагу молодих спеціалістів на правила етики і деонтології, взаємоповаги, виховання поваги та співчуття до пацієнтів, готовність завжди прийти на допомогу. Необхідною умовою виховного процесу є формування рис психоемоційної стійкості, гуманного ставлення до пацієнтів, людяності, милосердя, співчуття, доброти, витримки, відчуття високого рівня відповідальності. Слід пам'ятати, що вік, стать чи соціальний статус пацієнта не повинен впливати на дотримання лікарем принципів медичної етики по відношенню до пацієнта. Фізична недоторканність приватного життя пацієнта є частиною принципів медичної етики.

Робота лікаря потребує від нього виключно професіонального і заснованого на наукових доказах підходу. Основна умова лікарської діяльності є професійна компетентність. Лікар повинен завжди підтримувати професійні стандарти діяльності. Безперервне вдосконалення спеціальних знань і умінь, підвищення свого культурного рівня це професійний обов'язок лікаря, який повинен бути компетентним також щодо моральних і юридичних прав пацієнта.

Медична етика включає такі принципи: конфіденційність, етику, інформовану згоду, правову і судову медицину. Взаємовідносини лікарів із пацієнтами та їхніми родичами і взаємовідносини лікарів між собою є також частиною етики медичних працівників. Усі медичні працівники зобов'язані дотримуватися суворого кодексу етики.

Джерелом основних положень поведінки в медичному співтоваристві є професійні норми моралі. Лікарська мораль – це сформовані моральні приписи, норми, заповіді, кодекси, принципи та правила, які регулюють стосунки лікаря й пацієнта, а також лікарів між собою. Лікарська мораль є частиною моралі суспільства, адаптованою до особливостей, значення й умов практичної діяльності лікаря. Правила та норми лікарської моралі потребують від лікаря поведінки, спрямованої на збереження здоров'я й життя пацієнта. Знання, розуміння та виконання лікарем стоматологом цих положень відносно пацієнта дають можливість уникнути виникнення конфліктів в лікарській діяльності. Лікарські дії повинні бути висококваліфікованими, відповідати всім нормам медичного права. Під час проведення лікарської діяльності медичний працівник повинен діяти в інтересах пацієнта згідно з почуттям власної совісті та основних постулатів моралі – «не нашкодь».

Один з основних етичних і моральних принципів є збереження лікарської таємниці. Лікар не має права розголошувати особисті дані про пацієнта, а також висловлювати сумніви щодо його одужання. Аби звоювати повну довіру пацієнта, лікар має зберігати також сімейні таємниці. Лікарська таємниця – це інформація, яку лікар отримує під час виконання своїх обов'язків. Лікар не можуть розкривати інформацію

про пацієнта без його згоди. Він зобов'язується надавати достовірну, своєчасну та повну інформацію пацієнту чи юридично уповноваженим особам (батькам, опікунам дитини) про стан здоров'я, наявні захворювання, можливі ускладнення, якщо не лікувати захворювання, план лікування та його результати. Інформацію потрібно надавати в доступній формі відповідно до принципів медичної деонтології. Лікар повинен володіти чітко сформованим бажанням завжди прийти на допомогу, бути здатним у найскладніших ситуаціях прийняти правильні рішення. Одним з етичних обов'язків лікаря-стоматолога є поважати право пацієнта на самостійне прийняття рішень.

Відповідальність за пацієнта і його здоров'я – головне моральне завдання лікаря. Спираючись на цей принцип лікар повинен вибудовувати свої відносини з пацієнтом, таким чином, щоб вони були доброзичливими, довірливими, поважними, оскільки психологічний стан хворого – це також важливий фактор проведення успішного та ефективного лікувального процесу. З першої зустрічі з пацієнтом лікар повинен налагодити контакт з пацієнтом. Увага і доброта з боку

лікаря дуже важлива для встановлення довірливих відносин між пацієнтом та лікарем. Довірливі відносини дозволяють більш успішно і комфортно проводити діагностичні і лікувальні маніпуляції та вселяють пацієнту впевненість в успіх та ефективність проведеного лікування.

Важливим є взаємовідносини не тільки між лікарем та пацієнтом, а й взаємини між медичними працівниками в колективі. Від того на скільки правильно і тактовно вибудують ці взаємовідносини, який психологічний клімат панує в медичному закладі, залежить і якість його роботи. Основною для правильних взаємовідносин у медичному колективі є взаємоповага, взаємодовіра, готовність допомагати один одному у складних ситуаціях, а в підсумку і самому пацієнту.

Висновки. Повсякденне застосування принципів медичної етики і деонтології в сьогоденні є актуальним і для формування особистості лікаря, і для виховання в молодих лікарів прагнення відповідати рівню висококваліфікованого спеціаліста. Відповідальність за пацієнта і його здоров'я – головне моральне завдання лікаря.

Література

1. Rybalov OV, Lytovchenko IYu, Kolomiets SV, Prochankina VL. Deontologiya i profesijna etyka v diyalnosti likarya-stomatologa. Ukainskyy stomatologichnyy almanakh. 2018;2:37-44. Dostupno: . [in Ukrainian].
2. Holik OB. Formuvannya u majbutnikh likariv predmetnykh kompetentnostej z meduchnoi deontologii zasobamy kooperativnoho navchannya [avtoreferat]. Kyiv: Natsional'nyy medychnyy universytet imeni O. O. Bohomol'tsya; 2015. 20 s. [in Ukrainian].
3. Yevtushenko YuO. Formuvannya deontologichnoi kultury majbutnikh likariv u navchalno-vychovnomu procesi medychnoho VNZ [dysertatsija]. Starobilsk; 2017. 242 s. [in Ukrainian].
4. Bukhanchenko OP, Gavriliev VM, Ivanytska OS, Boyko IV, Ivanytskyy IO, Rozkolupa OO. Rol vykhovnoi komponenty u stanovleni osobystosti majbutnyoho likarya-stomatologa. Visnyk problem biologii i medycyny. 2022;1(163):186-190. [in Ukrainian].
5. Kuroyedova VD, Kuroyedova KL, Makarova KL, Chikor TO. Pytannya profesijnoi etyku i deontologii u diyalnosti likarya-ortodonta. Materialu navch.- nauk. konf. Osnovni napryamky udoskonalennya pidhotovky meduchnykh kadriv u suchasnykh umovakh; 2015; Poltava. Poltava: VDNZU «UMSA»; 2015. s. 137-139. [in Ukrainian].
6. Gulina LV, Zandyk OO, Kozik NM. Medychna etyka i deontologiya: navchalnyy posibnyk. Chernivci: Chernivetskyy Nac. Universytet; 2021. 110 s. [in Ukrainian].
7. Popovych YM. Osoblyvosti meduchnoi etyku ta deontologii. Medsestrynstvo. 2018;3:11-14. [in Ukrainian].
8. Yatsenko PI. Moral, likarska etyka i medychne pravo. Ukrainsky stomatologichnyy almanakh. 2016;2:82-85. [in Ukrainian].

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ ТА ДЕОНТОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Камінська М. В.

Резюме. В процесі професійної підготовки майбутніх лікарів проблеми медичної етики і деонтології не займають належного місця у навчальній програмі і часто посідають другорядне місце. Проте, вимоги сьогодення до якості медичних послуг можуть бути задоволені лише за умови формування у майбутніх лікарів предметних компетентностей з медичної етики та деонтології, оскільки це значною мірою сприяє перетворенню здобувачів медичної освіти на висококваліфікованих спеціалістів.

Метою статті є вирішення проблеми, сутність якої полягає в пошуку навчально-виховних та теоретико-методичних підходів до формування системи знань, практичних навичок та професійних умінь щодо етичних норм та принципів, які використовуються в спілкуванні з пацієнтом, колегами, медичним персоналом, а також виховання висококваліфікованого сучасного фахівця в галузі медицини.

У статті наведено особливості медичної етики і деонтології, а також принципи, які необхідно знати і дотримуватися лікарям-інтернам у своїй професійній діяльності, щоб стати висококваліфікованими спеціалістами. Розглянуто педагогічні підходи до розвитку моральної культури молодих лікарів у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу.

Для сучасного лікаря найвищими мають бути загальнолюдські цінності, тому в процесі ухвалення рішення він мусить керуватися поняттями морального й етичного характеру. Лікарська етика є теоретичною основою лікарської деонтології. Враховуючи покликання лікаря, деонтологія є необхідною і невід'ємною складовою діяльності медика. Важливим у практичній діяльності лікаря є розуміння питання співвідношень норм права і моралі у взаємовідносинах лікаря та пацієнта. Викладач повинен навчати лікарів-інтернів не тільки навичкам практичної діяльності, а й формувати у них світогляд, притаманний всебічно освіченій, гармонійно розвинутої особистості з високим рівнем загальнолюдських цінностей.

На заняттях з лікарями-інтернами звертають увагу молодих спеціалістів на правила етики і деонтології, взаємоповаги, виховання поваги та співчуття до пацієнтів, готовність завжди прийти на допомогу та надати пацієнту якісну медичну допомогу, що відповідає принципам гуманності, професійним стандартам, і нести моральну відповідальність за свою діяльність перед пацієнтом, колегами і суспільством. Необхідною умовою навчально-виховного процесу є формування рис психоемоційної стійкості, гуманного ставлення до пацієнтів, людяності, милосердя, співчуття, доброти, витримки, відчуття високого рівня відповідальності.

Науково-педагогічні працівники вищого медичного навчального закладу використовуючи знання медичної етики і деонтології у стосунках між лікарем і пацієнтом, сприяють формуванню довіри пацієнта до лікарів-інтернів. Викладач пояснює пацієнту необхідність залучення лікарів-інтернів до лікувального процесу, з метою передачі досвіду. Переслідуючи мету вдосконалення лікарської майстерності інтернів проводять обговорення зі більш досвідченими лікарями складних ситуацій, клінічні розбори, практикують проведення клінічних конференцій. Лікарі-інтерни навчаються застосовувати диференційований та індивідуалізований підхід до кожного пацієнта. Один з основних етичних і моральних принципів в лікарській діяльності є збереження лікарської таємниці.

Повсякденне застосування принципів медичної етики і деонтології в сьогоденні є актуальним і для формування особистості лікаря, і для виховання в молодих лікарів прагнення відповідати рівню висококваліфікованого спеціаліста. Відповідальність за пацієнта і його здоров'я – головне моральне завдання лікаря.

Ключові слова: навчально-виховний процес, медична етика, деонтологія.

PECULIARITIES OF THE FORMATION OF THE BASIC PRINCIPLES ON MEDICAL ETHICS AND DEONTOLOGY OVER THE EDUCATIONAL PROCESS IN A HIGHER MEDICAL INSTITUTION

Kaminska M. V.

Abstract. The role of medical ethics and deontology is often underestimated in the process of professional training of future doctors and does not always occupy a leading place in the curriculum. However, current requirements for the quality of medical services demand from future doctors to be competent in medical ethics and deontology, as the latter contributes to the transformation of medical students into highly qualified specialists.

The aim of the article is to raise the issue, the essence of which is to find educational, theoretical and methodological approaches to the formation of knowledge, practical and professional skills regarding ethical norms and principles used in communication with the patient, colleagues, medical personnel and to train a highly qualified modern specialist in the field of medicine.

The article demonstrates peculiarities of medical ethics and deontology, as well as the principles that doctors should obey and follow in their professional activities in order to become highly qualified professionals. There were also considered the pedagogical approaches respecting moral culture of young doctors over the process of study in a higher medical institution.

Universal human values should be the highest priority for a modern doctor, therefore, by making a decision, one must be guided by concepts of a moral and ethical nature. Medical ethics is the theoretical basis of medical deontology.

Deontology is also an essential and integral component of a medical activity.

Very important aspect in the practical activity of a doctor is the issue of the law and morality in respect between a doctor and a patient.

The teacher should introduce to the interns not only practical skills, but also inspire them to become a comprehensively educated, harmoniously developed personality with a high level of universal values.

The attention of young specialists at practical classes is given to the rules of ethics and deontology, mutual respect, the cultivation of civility and compassion for patients, the readiness to come to the rescue and provide the patient with high-standards of medical care that meets the principles of humanity and professional canon. They also are taught to bear moral responsibility for the patient, colleagues and society.

Formation of psycho-emotional stability, a humane attitude towards patients, sympathy, mercy, compassion, kindness, endurance, a sense of a high level of responsibility are considered as being necessary in the educational process.

The staff of a higher medical institution help in formation of the patient's trust in future doctors by using knowledge on medical ethics and deontology regarding the relationship between a doctor and a patient. The teacher explains to the patient the need to involve interns in the treatment process in order to transfer gained experience.

Pursuing the goal of improving medical skills, interns conduct discussions with experienced doctors on more complex situations, clinical debriefings, as well as participating at clinical conferences.

Doctor interns learn how to use a differentiated and individual approach to each patient. Preservation of medical confidentiality remains as one of the main ethical and moral principle in medical practice.

Obeying the principles of medical ethics and deontology is essential for the formation of a doctor's personality and for development of the desire to meet the standards of a highly qualified specialist. The main moral task of the doctor is responsibility for the patients and their health.

Key words: educational process, medical ethics, deontology.

ORCID автора та його внесок до статті:

Kaminska M. V.: 0000-0002-3127-6160 ^{ABDEF}

Адреса для кореспонденції

Камінська Мар'яна Вікторівна

Івано-Франківський національний медичний університет

Адреса: Україна, 76000, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька 2

Тел.: 0509105907

E-mail: marianakaminska@i.ua

A – концепція роботи та дизайн, B – збір та аналіз даних, C – відповідальність за статичний аналіз, D – написання статті, E – критичний огляд, F – остаточне затвердження статті.

Стаття надійшла 22.03.2022 року
Стаття прийнята до друку 16.09.2022 року